Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 173

Tallinn, Toompea ja videosild Esmaspäev, 26. oktoober 2026

Algus 11.10, lõpp 12.55

Juhataja: Urmas Kruuse (esimees)
Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)
Võtsid osa:
Komisjoni liikmed: Anti Allas, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu
Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)
Puudus: Siim Pohlak
Kutsutud: eelnõu algatajate esindaja Riigikogu liige Tiit Maran (2. päevakorrapunkt); Konkurentsiameti ausate kaubandustavade teenuse juht Helena Tipka; Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna juhataja Kristel Maidre ja sama osakonna nõunik Ragne Lokk; Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja toiduvaldkonna juht Meeli Lindsaar; Eesti Kaupmeeste Liidu tegevjuht Nele Peil (3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. 17 Riigikogu liikme algatatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (970 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Ülevaade ebaausate kaubandustavade järelevalvest ja ennetusest ning põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse järelhindamisest
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Vaadati läbi 6. töönädala (26.10.–01.11.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 26.10.2026 kell 11.10
1. Nädala töökava kinnitamine
2. 17 Riigikogu liikme algatatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (970 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Ülevaade ebaausate kaubandustavade järelevalvest ja ennetusest ning põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse järelhindamisest
4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 27.10.2026 kell 14.00
1. Ülevaade toidualase teabe kaubamärgist "Nutri-Score"
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:
1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Anti Allas, Urmas Kruuse, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu).

2. 17 Riigikogu liikme algatatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (970 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Tiit Maran andis ülevaate 17 Riigikogu liikme algatatud loomakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõust (970 SE). Ta märkis, et eelnõu töötas tegelikult välja Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, kuid kuna selle menetlemine on takerdunud, pidasid 17 Riigikogu liiget vajalikuks eelnõu ise algatada. Tegemist on teise samasisulise eelnõuga. Eelnõuga tehakse ettepanek keelustada alates 1. jaanuarist 2035 toidumunade tootmise eesmärgil peetavate kanade, sh kanatibude ja noorkanade pidamine puuris. Üleminekusätte kohaselt võivad tootjad, kes pidasid 1. jaanuari 2027. aasta seisuga kanu täiustatud puurides, jätkata seda kuni 2035. aastani. Alates 2027. aastast ei tohi rajada uusi puurikanalaid ning kõik uued investeeringud peavad olema suunatud puurivabale tootmisele. Riik hindab 2030. aastal puuris pidamise keelu eesmärgi saavutamist ja rakendamisega kaasnenud mõju. Ta lisas, et sektor on samuti valmis üle minema puurivabale pidamisele, mistõttu ettevõtjate kavatsused ja kavandatav seadusemuudatus toetavad teineteist.

Kalev Stoicescu avaldas eelnõule toetust ja pidas oluliseks keelustada kanade puuris pidamine toidumunade tootmise eesmärgil. Tema hinnangul on kavandatud üleminekuaeg piisavalt pikk ja võiks olla vastuvõetav kõigile osalistele.

Maido Ruusmann märkis, et puurivabale pidamisele ülemineku vajalikkuse üle vaidlust ei ole. Sektor on selleks sõlminud vabatahtliku kokkuleppe. Samas on oluline arvestada üleeuroopalise lähenemise ja suundumustega. Ta juhtis tähelepanu riskile, et kui Eestis kehtestatakse piirang enne teisi Euroopa Liidu liikmesriike, võib suureneda puurimunade import riikidest, kus kanade puuris pidamine on endiselt lubatud. Ta küsis, millise suuna on Euroopa Liit kanade puuris pidamise keelustamisel võtnud.

Tiit Maran vastas, et kauplustes napib puurivabalt peetavate kanade mune. Tema teada menetletakse Lätis samalaadset eelnõu. Ta leidis, et Eesti ei peaks ootama üksnes Euroopa Komisjoni (EK) suuniseid, vaid võiks ise näidata initsiatiivi. Ta rõhutas, et Eestis peetakse märkimisväärsel hulgal kanu puurides ning loomade heaolu tagamiseks on vaja seadusega kehtestada selge puurispidamise keeld. Ta märkis, et muudatust toetavale pöördumisele on andnud oma allkirja ligi 35 tuh inimest.

Maido Ruusmann ei nõustunud väitega, et kaubanduses napib puurivabalt peetavate kanade mune. Ta märkis, et puudus on pigem mahekanade munadest. Ta juhtis tähelepanu, et kuigi küsitluste kohaselt toetab kanade puuris pidamise keelustamist suur osa Eesti elanikest, ei kajastu see samal määral tarbijate ostukäitumises. Skandinaavia riikides ja Taanis on üleminekut puurivabalt peetavate kanade munadele toetanud eelkõige teadlikum ostukäitumine ning tarbijate valmisolek maksta nende eest rohkem. Ta küsis eelnõu algataja esindajalt, miks peetakse vajalikuks puuris pidamise keelustamist seaduse tasandil, kui sektor on juba sõlminud vabatahtliku kokkuleppe.

Tiit Maran vastas, et seadus on vajalik ettevõtjatele kindlustunde tagamiseks. Ta märkis, et ettevõtjate ootus on saada üleminekuperioodil riigilt toetust. Ta lisas, et täiskogu varasemas arutelus ei väljendanud ükski erakond seisukohta, et ettevõtjaid ei tuleks üleminekuperioodil toetada.

Kalev Stoicescu leidis, et Eesti võiks olla puurivabale pidamisele üleminekul eeskujuks teistele Euroopa Liidu ja NATO liikmesriikidele. Ta märkis, et kuigi munatootjad on sõlminud vabatahtliku kokkuleppe, ei saa üleminek põhineda üksnes vabatahtlikel lubadustel. Tema hinnangul toetab sektori valmisolek eelnõu vastuvõtmist. Ta rõhutas, et arutelus ei tohiks keskenduda üksnes turuolukorrale, vaid eelkõige loomakaitselisele eesmärgile.

Andrus Seeme märkis, et keelu sätestamisega võtab riik endale kohustuse. Ta lisas, et kui ettevõtjad on valmis vabatahtlikult puurivabale pidamisele üle minema, ei pruugi riigil otsest rahalist kohustust tekkida. Ta küsis, milline on muudatuse mõju riigieelarvele.

Tiit Maran vastas, et ettevõtjate peamine ootus on saada üleminekuperioodil riigilt toetust. Eelnõus sätestatud üleminekuperioodi puhul on arvestatud täiustatud puuride amortisatsiooniaega. Ta ei osanud öelda, kui palju vahendeid tuleks ettevõtjatele puurivabale pidamisele üleminekuks eraldada.

Urmas Kruuse märkis, et uuringute kohaselt moodustavad puurikanade munad kaubanduskettides müüdavatest munadest 60–70%. Õrrekanade munad on üldjuhul pidevalt saadaval, puudus on pigem mahemunadest. Ta selgitas, et Eesti tootjad on väikesed ega suuda alati tagada aastaringset tootmistsüklit, mistõttu võib munade tootmine nt uute tibude sissetoomise ajal ajutiselt katkeda. Ta lisas, et maaelukomisjon pöördus kanade puuris pidamise küsimuses EK voliniku poole, kelle sõnul peaks EK käesoleva aasta lõpuks esitama ettepanekud/strateegia täiustatud puuride kasutamisest loobumiseks. Ta juhtis tähelepanu, et kuigi eelnõu kohaselt rakenduks keeld 2035. aastal, tuleb vajalikud investeeringud teha juba varem. Ettevõtjad on investeeringutega juba alustanud ning käesoleval või järgmise aasta alguses on kavas avada mitu suuremat õrrekanade farmi.

Anti Allas märkis, et arutelus jäetakse sageli tähelepanuta kanade puuris pidamisega seotud loomade heaolu aspektid. Tema hinnangul näitaks muudatuse vastuvõtmine nooremale põlvkonnale, et ühiskond ei pea vastuvõetavaks toidu tootmist viisil, mis põhjustab lindudele kannatusi. Ta märkis, et eelnõul on seetõttu ka eeskuju andev ja hariduslik tähendus.

Urmas Kruuse märkis, et täna tegutsevad ettevõtjad kehtivate nõuete, s.t seaduse kohaselt. Ta lisas, et maaelukomisjoni enamus on varasematel aruteludel toetanud ettevõtjate vabatahtlikku kokkulepet minna üle puurivabadele pidamisviisidele.

Tiit Maran avaldas heameelt EK kavandatava strateegia üle. Ta juhtis tähelepanu, et ELi algatused kujunevad liikmesriikide suundumuste põhjal. Ta oli seisukohal, et Eesti ei peaks ootama teiste samme, vaid võiks ise protsessi edendada. Ta lisas, et puurikanade munade suurem tarbimine on seotud inimeste ostuvõime ja laiema sotsiaalpoliitilise küsimusega.

Urmas Kruuse rõhutas, et arutelus tuleb käsitleda kõiki aspekte, sh sotsiaalset ja majanduslikku mõju, loomade heaolu ning teaduspõhisust. Ühtegi neist ei saa kõrvale jätta. Kuna Eestis toodetakse vaid 0,2% kogu ELis toodetavatest munadest, siis ei ole usutav, et Eestis puurispidamise keelu kehtestamine Euroopas erilist vastukaja tekitaks.

Anti Allas leidis, et Eesti samm aitaks kaasa samalaadse otsuse kiiremale vastuvõtmisele ELi tasandil. Tema hinnangul ei tohiks Eesti jätta keeruliste otsuste tegemist teistele ja liituda alles hiljem, vaid peaks andma oma panuse protsessi kiirendamisse.

Arutati eelnõu menetlemist.

Otsustati:
2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 11.11.2026 (konsensus).
2.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus).
2.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks maaelukomisjoni esimees Urmas Kruuse (konsensus)
Kõik otsused olid konsensuslikud: Anti Allas, Urmas Kruuse, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu.

3. Ülevaade ebaausate kaubandustavade järelevalvest ja ennetusest ning põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse järelhindamisest

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu ning andis sõna Konkurentsiameti esindajale.

Helena Tipka andis ülevaate põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse (PTEKS) rakendamisest, järelevalvest ja Konkurentsiameti järgmistest sammudest (lisa 1). Ta märkis, et seadus seab ostjale selged piirid ning kaitseb põllumajandustoote ja toidu müüjat keelatud tehingute, tingimuste ja käitumise eest. PTEKSis on sätestatud 16 ebaausat kaubandustava: üheksa on alati keelatud (nn must nimekiri) ning seitse lubatud üksnes eelneva selge kokkuleppe korral (nn hall nimekiri). Turul kõige enim küsimusi tekitavad halli nimekirja kuuluvad tavad (nt maksetähtaeg, (lisa)tasud jne). Ta selgitas, et Konkurentsiamet kogub järelevalveks teavet küsitlustest, vihjetest, pöördumistest ja erialaliitude sisenditest ning määrab selle põhjal järelevalve fookuse. Seejärel analüüsitakse lepinguid ja praktikaid. Järelevalve algatamine ei tähenda rikkumise tuvastamist. Samas ei näita rikkumise tuvastamata jäämine, et ennetusel või turusignaalil puudus väärtus. Ta rõhutas, et menetlused annavad väärtuslikku teavet lepingute ja turupraktikate kohta. Järelevalves kogutud teadmisi ja kogemusi kasutatakse juhiste koostamiseks ning turu teadlikkuse ja läbipaistvuse suurendamiseks. Järelevalve soovitud tulemus on eelkõige läbipaistvamad lepingud, mitte ettevõtjate sanktsioneerimine.

Helena Tipka andis ülevaate senisest praktikast ja ennetustööst (lisa 1). Ta märkis, et seni on järelevalves keskendutud eelkõige jaekettide lepingutingimustele ja tegelikule praktikale. Kontrollide käigus selgus, et mitmed probleemid tulenesid vähesest teadlikkusest ja raskustest seaduse nõuete praktilisel rakendamisel. Selle põhjal koostas amet juhised, mis võimaldavad ettevõtjatel teha enesekontrolli, korrigeerida oma praktikaid ja ennetada probleeme. Erilist tähelepanu tuleb pöörata (lisa)tasudele, mille puhul võivad riskid tuleneda nende ebapiisavast selgitamisest. Ta rõhutas, et järelevalve kõrval on oluline ka ennetustöö, mille eesmärk on aidata ettevõtjatel riske varakult märgata, tingimusi korrastada ning vajaduse korral nõu küsida. Selleks on loodud ostjatele, müüjatele ja erialaliitudele suunatud veebileht koos põhjalike juhenditega ning interaktiivse enesekontrolli küsimustikuga. Amet on nõustanud ettevõtjaid, kaasanud erialaliite ning teinud koolitusi ja teavitustööd artiklite ja muude kanalite kaudu. Ta märkis, et käimasoleva küsitlusega soovitakse saada täpsem ülevaade turuolukorrast ja luua lähteandmed edasiste tulemuste võrdlemiseks. Kui eelmisel aastal korraldatud küsitlusele oli vastajaid 30, siis käimasolevale küsimustikule on praeguseks vastanuid 230 ning küsitlus jätkub. Vastuste põhjal hinnatakse juhiste mõju, ettevõtjate valmisolekut ametiga ühendust võtta ja edasise töö prioriteete. Kõneleja andis ülevaate ameti lähiaja järelevalveplaanist toorpiima kokkuostu praktika kohta. Tegemist on plaanilise järelevalvega ning see ei tähenda, et selles valdkonnas on tuvastatud juba rikkumisi. Esmalt kogutakse lepingud ja kaardistatakse kokkuostu korraldus, seejärel analüüsitakse riskikohti ning kohtutakse osapooltega. Kõneleja andis ülevaate ameti teenuse arengust ja oodatavast mõjust turule (lisa 1). Ta märkis, et eesmärk ei ole piirduda üksikute menetlustega, vaid kujundada turukäitumist laiemalt, suurendada teadlikkust, aidata ennetada probleeme ning muuta toidutarneahel ausamaks ja usaldusväärsemaks.

Nele Peil märkis, et järelevalve käigus tõstatus (lisa)tasude ehk logistikatasu küsimus. Ta selgitas, et jaeketid kasutavad tavapärast logistikatasu, mida rakendavad ka teised logistikaettevõtjad. Ta nõustus, et jaeketid peaksid põhjalikumalt selgitama tarnijale erinevate tasude sisu ja nende eest saadavaid teenuseid. Tema hinnangul lõppes Konkurentsiameti menetlus jaekettide jaoks positiivselt, s.t jaekettide tegevus ja raamlepingud on seadusega kooskõlas. Ta pidas positiivseks, et Konkurentsiametil on plaanis võtta vaatluse alla kogu tarneahel. Ta juhtis tähelepanu, et seaduse eesmärk on kaitsta põllumajandustootjaid, kellega jaekettidel üldjuhul otsesed lepingusuhted puuduvad.

Ragne Lokk andis ülevaate põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse järelhindamisest (lisa 2). Ta märkis, et PTEKS sätestab alused ettevõtjatevahelistes suhetes esinevate ebaausate kaubandustavade tõkestamiseks põllumajandustoote ja toidu tarneahelas. Ta tutvustas keelatud ja tingimuslikult keelatud tavasid ning selgitas Euroopa Liidu direktiivi ja PTEKSi erinevusi (lisa 2). Üheks PTEKSi lisatud tingimuslikult keelatud tavaks on müüjalt kindla kuju ja suurusega veopakendi kasutamise nõudmine, mida direktiivi loetelus ei ole. Järelhindamise eesmärk oli analüüsida seaduse rakenduspraktikat, mõju ostjate ja müüjate suhetele ning ebaausate kaubandustavade esinemist. Huvigruppidena kaasati tarneahela ettevõtted, esindusorganisatsioonid, samuti Konkurentsiamet ja võrdlusriikide esindajad Lätist, Soomest ja Rootsist. Kõneleja andis ülevaate PTEKSi järelhindamise peamistest tähelepanekutest (lisa 2). Ta märkis, et toidutootjate hinnangul esineb endiselt ebaausaid kaubandustavasid, mistõttu tuleks PTEKSi muuta rangemaks. Nende arvates võiksid ka tingimuslikult keelatud tavad olla täielikult keelatud ning vaja oleks tugevamaid sanktsioone ja järelevalvet. Toiduostjad seevastu pidasid kehtivaid sätteid piisavaks ning eelistasid piirduda direktiivi miinimumnõuetega. Toidutootjad tõid seaduse kõige positiivsema mõjuna esile 30-päevase maksetähtaja, mis tagab neile toodete eest tasu õigeaegse laekumise.

Urmas Kruuse märkis, et üldjuhul on maksetähtaeg 30 päeva. Ta küsis, kas sama tähtaeg kehtib ka nt katsemüügi korral või kas sellisel juhul on lepitud kokku erinev tähtaeg.

Külalised ei osanud küsimusele kohe vastata ning komisjoni esimees palus vastuse saata hiljem komisjonile.

Meeli Lindsaar märkis, et katsemüüki võib võrrelda kampaaniatega, mille käigus võetakse ajutiselt müügile tooteid, mis ei ole tavapärases sortimendis. Eeldatavasti on katsemüügi ja kampaaniamüügil sarnane lähenemine.

Helena Tipka selgitas, et seadus näeb ette 30-päevase maksetähtaja ega sätesta sellest erandeid. Praktikas on küsimusi tekitanud eelkõige tähtaja algushetk, s.t kas tähtaega arvestatakse kauba müüja laost väljumisest või ostja lattu jõudmisest.

Ragne Lokk jätkas ettekandega (lisa 2). Ta märkis, et toiduostjate hinnangul on 30-päevane maksetähtaeg problemaatiline ning avaldab mõju käibele. Nad sooviksid seaduses eristada kiirestiriknevate ja pikema säilivusajaga toodete maksetähtaegu. Toidutootjad hindasid oma teadlikkust seadusest väheseks ega teadnud sageli, kelle poole pöörduda või kuidas menetlus toimub. Samas pidasid toiduostjad oma teadmisi üldjuhul heaks. Ta tõi esile ka hirmufaktori: peaaegu pooled ebaausate kaubandustavadega kokku puutunud toidutootjatest loobusid olukorra lahendamisest, kartes ostjatega ärisuhete halvenemist. Sama probleem esineb kogu Euroopas ning selgitab menetluste vähest arvu. Toiduostjate hinnangul on nende läbirääkimispositsioon tootjate ja töötlejatega pigem halvenenud. Kõneleja andis ülevaate järelhindamisel sagedamini mainitud praktikatest ja hindaja järeldustest (lisa 2). Järelhindaja leidis, et kõige tasakaalukam suund, mis loob eeldused läbimõeldud muudatusteks, on praegu PTEKSi muutmata jätmine ja põhjaliku konsultatsiooniprotsessi korraldamine. Seda põhjendati seaduse lühikese rakendusajaga, mõjude ebaselgusega ja turuosaliste vastandlike ootustega. Ta lisas, et Euroopa Komisjon on alustanud ebaausaid kaubandustavasid käsitlevate reeglite läbivaatamist ning ettepanekuid võib oodata käesoleva aasta lõpuks. Ministeerium keskendub teadlikkuse suurendamisele, tutvustades teemat tootjate esindusorganisatsioonidele ja kaasates kohtumistele ka Konkurentsiameti.

Meeli Lindsaar andis ülevaate Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi tellitud uuringu tulemustest, konkurentsiolukorrast, ebaausate kaubandustavade kasutamisest ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) ettepanekutest (lisa 3). Ta märkis, et EPKK liikmete jaoks on oluline 30-päevase maksetähtaja kohaldamine kõigile toodetele. Ta lisas, et ka võlaõigusseadus näeb üldjuhul ette 30-päevase maksetähtaja. Tema hinnangul on olukord turul paranenud, kuid keelatud ja tingimuslikult keelatud kaubandustavad esinevad endiselt. Turuosaliste ootused on vastandlikud ning puudub ühtne tõlgendusraamistik. Huvigrupid pidasid oluliseks järelevalve tugevdamist ja vaatluse alla tuleks võtta kõik tarneahela

osapooled. EPKK liikmete hinnangul tekivad peamised probleemid tarneahela selles osas, kus üheks pooleks on jaekaubandus. Ta täpsustas, et osa põllumajandustootjaid tarnib kaupu jaekettidele otse, kuigi nende osakaal on väike. Ta juhtis tähelepanu jaekaubanduse koondumisega kaasnevatele riskidele. Prisma ja Coopi ühinemine suurendab ühe jaeketi turujõudu ning võib tugevdada selle läbirääkimispositsiooni tarnijate suhtes. Samuti nimetas ta probleemina omamärgitooteid, mille kaudu võivad jaeketid mõjutada nii toidutööstusi kui ka põllumajandustootjaid. Ta tõi näiteks, et Rimi ostukorvist moodustavad omamärgitooted ligi 25%. Soomes kaalutakse omamärgitoodete müügi piiramist kohalike toidutootjate kaitseks. Tegemist on hetkel kavandatava muudatusega, millest saab konkreetsemalt anda ülevaate, kui see on eelnõuna valmis. Ta märkis, et tootjad ei julge võimalike kaubanduslike survemeetmete tõttu probleemidest avalikult rääkida. Peamisteks kartusteks on koostöö lõpetamine ja toodete sortimendist eemaldamine. Kõneleja andis ülevaate ebaausate kauplemistavade kasutamisest (lisa 3). Murekohtadeks on toodete järelejäänud säilimisaeg, kampaaniakaupade tagastamine, leppetrahvid, logistikatasud, standardid ning hinnastamine ja alla omahinna müük. Positiivse muutusena tõi ta esile täpsemad lepingud, milles lepitakse kokku kampaaniakogused ja lubatud ületellimise määr. Probleemiks on leppetrahvid, mille suurus ei pruugi olla rikkumisega proportsionaalne. Kuigi lepingud näevad trahvide rakendamise ette mõlemale poolele, kasutatakse neid praktikas üldiselt tarnijate suhtes. Seetõttu tuleks üle vaadata leppetrahvide rakendamise alused ja proportsionaalsus. Logistikatasude puhul puudub mõistlik ülempiir ja selge arvestusmetoodika. Osa tööstusi ja tarnijaid sooviks logistikat ise korraldada, kuid neil puudub selleks võimalus ning nad peavad kasutama määratud logistikakeskust.

Urmas Kruuse küsis, miks ei ole võimalik kasutada alternatiivset logistikalahendust.

Nele Peil vastas, et tema teada ei kohusta ükski jaekett tarnijaid kasutama enda pakutavat logistikateenust ning tarnijatel on võimalik logistiline lahendus ise valida.

Helena Tipka selgitas, et järelevalves ei tuvastatud logistika korralduses probleeme. Konkurentsiameti juhistes rõhutatakse, et logistikateenus peab olema vabatahtlik ning pooled peaksid alternatiivsed ja soodsamad lahendused omavahel läbi rääkima.

Meeli Lindsaar nõustus, et praktikad ja vajadused võivad erineda ning mõnel tarnijal võib jaeketi logistikateenuse kasutamine olla otstarbekas. Samas pidas ta oluliseks, et tarnijal säiliks võimalus korraldada transport ise, kui see on soodsam.

Meeli Lindsaar jätkas ettekandega ning märkis, et probleemina toodi välja ostja kehtestatud standardid (puu- ja köögiviljadele). Nõuetele mittevastavuse tõttu võidakse tagasi saata terve partii, kuigi kahjustatud on vaid osa kaubast. Tema hinnangul tuleks selliseid standardeid hinnata ka toiduraiskamise vähendamise aspektist. Lisaks on koda korduvalt tõstatanud alla omahinna müügi teema. Tema sõnul kujundab toidu pidev väga madala hinnaga müümine tarbijates eksliku arusaama toote tegelikust väärtusest. Kõneleja andis ülevaate EPKK ettepanekutest (lisa 3). Koda tegi ettepaneku alustada PTEKSi muutmise ettevalmistamist ning sõnastada leppetrahvide rakendamise alused ja proportsionaalsuse nõue selgemalt, et vältida tõlgenduserinevusi.

Urmas Kruuse küsis, kas Konkurentsiamet käsitles järelevalve raames (leppe)trahvide ja nende proportsionaalsusega seotud küsimusi.

Helena Tipka selgitas, et PTEKS ei reguleeri leppetrahve, mistõttu Konkurentsiamet ei saa leppetrahvide põhjendatuse kohta hinnangut anda. Oluline on, et trahv ei tohi muutuda survemeetmeks ega äririskide ülekandmise vahendiks.

Urmas Kruuse leidis, et Konkurentsiamet võiks võtta vaatluse alla (leppe)trahvidega seonduva.

Meeli Lindsaar jäi Konkurentsiametiga eriarvamusele. Tema hinnangul võiks leppetrahvi käsitada toidu müügiga mitteseotud tasuna. Ta möönis, et tegemist on õigusliku tõlgenduse küsimusega. Koda ei ole leppetrahvide vastu, sest need võivad olla põhjendatud mõlema lepingupoole kohustuste täitmise tagamiseks. Probleemina nägi ta olukordi, kus väiksemate

eksimuste eest rakendatakse ebaproportsionaalselt suuri trahve või otsitakse põhjendamatult võimalusi tarnijate trahvimiseks.

Nele Peil märkis, et kaupmeeste tagasiside kohaselt on olukord vastupidine. Leppetrahvid on raamlepingutes ette nähtud kohustuste täitmise tagamiseks, kuid mitu jaeketti on kinnitanud, et ei ole neid praktikas kohaldanud isegi rikkumiste korral.

Meeli Lindsaar vastas, et EPKK liikmete sõnul ei ole tootjad jaekettidele leppetrahve rakendanud, kuid on ise trahve saanud.

Meeli Lindsaar jätkas ettekandega ning märkis, et koda teeb ettepaneku vaadata laiemalt üle konkurentsireeglid. Eesti väikese turu puhul võidakse koondumisi tema hinnangul hinnata liiga kitsalt üksnes siseturu põhjal, arvestamata ettevõtete tegevust ja eksporti teistel turgudel. See võib piirata toidutööstuste kasvu. Samas tuleb vältida ettevõtete monopoolse seisundi tekkimist. Ta leidis, et konkurentsireeglite ja turumõju hindamine vajab laiemat ümbermõtestamist, sest koondumised suurenevad ning see võib vähendada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõimet.

Nele Peil andis ülevaate ebaausate kaubandustavadega seonduvast kaupmeeste vaates. Ta märkis, et praeguses majandusolukorras näevad kaupmehed end viimase kaitseliinina tarbijate ja hinnatõusu vahel, mistõttu peavad nad pidevalt läbirääkimisi toodete soodsama hinnaga müümise võimaluste üle. Tarbijate suur hinnatundlikkus kajastub ostukäitumises: märgatavalt on kasvanud odavamate ja väiksema toiteväärtusega toodete müük. Tema hinnangul tunnetavad kaupmehed tarbijate hinnasurvet tootjatest vahetumalt. Teise olulise küsimusena tõi ta esile mõiste „ebaaus kaubandustava“ erineva tõlgendamise. Kaupmehed lähtuvad seaduses loetletud keelatud tavadest ning on oma lepingud nendega vastavusse viinud. Konkurentsiameti kontrollid on kinnitanud, et jaeketid ei ole keelatud tavasid rakendanud. Samas käsitavad tootjad ebaausana enda jaoks ebasoodsaid või vastuvõetamatuid praktikaid. Tema sõnul tekitab selline erinev arusaam eksliku mulje, et kaupmehed rikuvad seadust, kuigi vaidlusalused praktikad ei pruugi olla õigusvastased.

Urmas Kruuse küsis, miks käsitlevad kaupmehed avalikus arutelus peamiselt kasumit ning vähem toodete juurdehindlust.

Nele Peil vastas, et Eesti toidukaubanduse juurdehindlus on Euroopa Liidu keskmisel tasemel.

Urmas Kruuse leidis, et keskmine näitaja ei kajasta võimalikke probleemkohti, sest ebaausate kaubandustavade risk võib olla suurem toodete puhul, mille juurdehindlus ületab keskmist. Ta märkis, et kaubandussektori esindajad toovad sageli esile 1,2–3% suuruse kasumimarginaali, kuid mõne toote juurdehindlus võib olla 100% või enam. See võib tunduda tarnijatele ebaõiglane.

Nele Peil selgitas, et põhitoiduainete juurdehindlus on ligikaudu 10%.

Urmas Kruuse märkis, et juurdehindluse kujunemise kohta oleks vaja täpsemat statistikat. Ta lisas, et kampaaniate ja suurema müügimahu kaudu käibe suurendamine on arusaadav, kuid Eesti väikesel turul võivad suured odava hinnaga impordipartiid mõjutada märkimisväärselt kohalikke tootjaid. Eriti võib see avalduda juhul, kui teistes Euroopa riikides tekib ületootmine ja ülejääk müüakse Eestis väga madala hinnaga. Ta pidas positiivseks, et Konkurentsiamet ja kaubandussektor muudavad reeglid selgemaks ja arusaadavamaks.

Nele Peil märkis, et rahvusvaheline konkurents mõjutab kõiki majandussektoreid. Ta tõi näiteks Eesti kaupmeeste konkurentsi Hiina e-kaubandusplatvormidega, mille võimalikku hinnadumpingut ei käsitleta. Kaubandus peab arvestama rahvusvahelise konkurentsiga. Ebavõrdne on olukord, kus ühte segmenti (põllumajandustootjat) soovitakse kaitsta rahvusvahelise konkurentsi eest, aga teist (jaekaubandust) mitte. Omamärgitoodete kohta märkis ta, et nende osakaal Eestis on Euroopa Liidu üks väiksemaid. Ta tõi esile, et omamärgitooted võivad kohalikele tootjatele olla nii risk kui ka võimalus.

Urmas Kruuse nõustus, et Eesti tootjatel on võimalik osaleda omamärgitoodete tootmises nii kohalikul kui ka välismaa turul. Ta märkis, et Soome on kaubanduspoliitikas järjekindlalt kaitsnud oma siseturgu, kuigi sellise kaitse kulud võivad osaliselt jääda tarbija kanda.

Nele Peil selgitas, et omamärgitoodetel puuduvad üldjuhul turunduskulud ja nende kasumimarginaal on madalam, mistõttu on need tarbijale soodsamad. Tarbijad ostavad neid üha enam eelkõige madalama hinna tõttu. Ta möönis, et selline areng võib olla ebasoodne tootjatele, kes investeerivad oma kaubamärgi arendamisse ja turundusse.

Urmas Kruuse leidis, et omamärgitoodete levik on paratamatu nähtus, mida ei ole võimalik täielikult piirata, kuid mille mõju üle tuleb arutleda.

Nele Peil nõustus, et tootjad võivad sortimendist väljajäämist tajuda hirmufaktorina, kuid jaeketid teevad selliseid otsuseid eelkõige müügitulemuste põhjal. Kui toote müük on vähene ja tootja ei panusta selle suurendamisse, võib toode sortimendist välja langeda. Kaupmehe jaoks on määravad müügimaht ja toote müügi tasuvus. Ta lisas, et jaeketid lähtuvad sortimendi kujundamisel tarbijate nõudlusest ning eelistavad tooteid, mida ostetakse rohkem.

Urmas Kruuse nõustus, et jaeketi äriline otsus sõltub toote müügist/tasuvusest. Tootja hirm tuleneb asjaolust, et kaupmees otsustab ühepoolselt sortimendi üle. Kui tarnija ei nõustu mõne tingimusega, võib ta tunda hirmu, et tema tooted eemaldatakse sortimendist, ilma et tal oleks võimalik otsust mõjutada. Ta lisas, et jaeketid võtavad müüki ka uusi tooteid, mille edu ei ole ette teada.

Nele Peil rõhutas, et müügitulemustel põhinevat sortimendiotsust ei saa käsitada ebaausa kaubandustavana. Kui üks toode müüb teisest halvemini ja selle riiulikohta saaks kasutada edukama toote jaoks, on tegemist ärilise otsusega. Säilimistähtaja märkuse osas selgitas ta, et kaupmehel ei ole kohustust võtta müüki kaup, mille säilimisaja lõpuni on jäänud ainult kaks või kolm päeva.

Urmas Kruuse märkis, et kaupmehe vastumeelsus võtta vastu toodet, mille säilimisajast on märkimisväärne osa möödunud, on äririski seisukohalt mõistetav. Probleemi põhjus võib olla tootja vales tootmismahus või kaupmehe ebatäpses tellimuses. Tema hinnangul tuleks sellised olukorrad lahendada poolte kokkuleppel ning neid oleks keeruline ja ebaotstarbekas seadusega üksikasjalikult reguleerida.

Nele Peil tõstatas küsimuse, kummale poolele peaks jääma müümata kauba äririsk. Ta märkis, et ka ebastandardse välimusega puu- ja köögivilja müügikohustust oleks keeruline reguleerida, sest tarbijate nõudlus sellise kauba järele on väiksem. Mõnes jaeketis pakendatakse ebastandardse välimusega viljad eraldi ja müüakse soodsa hinnaga. Tema hinnangul võiks sellised viljad võimaluse korral välja sortida juba tootja.

Urmas Kruuse juhtis tähelepanu sellele, et toote kahjustused võivad tekkida ka tarneahelas transportimise ja käitlemise käigus, kuigi kaup lahkub tootja juurest kvaliteetsena. Ta tõi näiteks kergesti muljutavad tomatid ning märkis, et puu- ja köögiviljade puhul on toiduraiskamise risk suur.

Nele Peil märkis, et pakendatud puu- ja köögiviljad riknevad tema andmetel ligikaudu kolm korda vähem kui lahtiselt müüdavad tooted. Ta küsis, kas jaekaubanduse koondumise käsitlemine ohuna ning tööstusettevõtete kasv ja koondumine ei ole omavahel vastuolus.

Meeli Lindsaar möönis vastuolu ning rõhutas, et seetõttu tuleks konkurentsireegleid tervikuna üle vaadata ja vajaduse korral ajakohastada. Ta märkis, et Eesti ettevõtete kasvuvõimaluste piiramine võib viia nende müümise ja tootmise üleviimiseni teistele turgudele. Samas kaasnevad liigse koondumisega riskid nii jaekaubanduses kui ka teistes tarneahela lülides, sest tugev turupositsioon võib suurendada ebaausate kaubandustavade kasutamise ohtu. Tema hinnangul tuleks konkurentsipoliitikat hinnata laiemalt kui üksnes ebaausate kaubandustavade kontekstis.

Nele Peil lisas, et leppetrahvi ei saa tema hinnangul käsitada PTEKSi tähenduses tasuna, vaid tegemist on lepingulise sanktsiooniga, mida kasutatakse tavapäraselt kõigis ärisuhetes. Ta küsis, miks peaks leppetrahvi käsitlema toidukaubanduses teisiti kui muudes ärisuhetes.

Urmas Kruuse märkis, et Konkurentsiamet saab hinnata leppetrahvi tingimusi, piirmäära ja proportsionaalsust. Sama trahvisumma mõju võib olla suure tööstusettevõtte ja väikese tarnija jaoks väga erinev. Tema hinnangul ei piisa üldisest väitest, et trahv oli ebaõiglane, vaid vaja on konkreetseid näiteid. Ta lisas, et Eesti toidutööstused on Euroopa võrdluses valdavalt väikesed, samas kui Eesti jaekaubandusturg on koondunud suurte kettide kätte, mistõttu ei ole osapoolte turujõud võrreldav.

Nele Peil märkis, et näiteks Eesti piimatööstus on tema hinnangul jaekaubandusest enam koondunud.

Meeli Lindsaar märkis, et toidukaupade ja tööstuskaupade otsene võrdlemine ei ole tema hinnangul asjakohane. Ta rõhutas, et kodumaise toidutootmise säilitamine on vajalik ka riigi toidujulgeoleku tagamiseks ning seetõttu ei tohiks seda võrrelda odavate Hiina tööstuskaupade impordiga.

Urmas Kruuse tegi arutelust kokkuvõtte. Ta märkis, et hetkel ei ole kogutud teabe põhjal PTEKSi muutmine põhjendatud. Ministeerium ja Konkurentsiamet jätkavad koostööd ning täiendava teabe ilmnemisel võib kaaluda seaduse muutmist. Turuosaliste suhteid on aidanud parandada teadlikkuse suurendamine, juhendamine ja selgitustöö ning edasine täpsustamine ja konkreetsemad juhised toetavad seda arengut veelgi. Pärast piisava rakenduspraktika kogumist saab hinnata, kas seadust on vaja täiendada. Samal ajal tuleb jälgida Euroopa Liidu tasandil kavandatavaid muudatusi ja arvestada nende võimaliku mõjuga.

Helena Tipka märkis, et Konkurentsiamet kogub alles turu kohta vajalikku teavet. Seetõttu ei ole ametil veel piisavalt andmeid, et teha konkreetseid ettepanekuid seaduse muutmiseks. Kui turust on saadud terviklikum ülevaade ja kogutud on vajalikud sisendid, saab võimalike muudatuste vajalikkust täpsemalt hinnata. Ta lisas, et hetkel amet ei käsitle leppetrahve PTEKSi alla kuuluvana. Kui edasine turuinfo näitab, et leppetrahvide kasutamine on ulatuslik probleem, saab kaaluda selle üle järelevalve teostamist.

Urmas Kruuse tänas osalejaid arutelu ja küsimustele vastamise eest.

4. Info ja muud küsimused

Arutati konverentsiga „Aasta Põllumees 2026“ seonduvat.

Otsustati:
4.1. Korraldada koostöös Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga 11. novembril 2026 Riigikogu konverentsisaalis konverents „Aasta Põllumees 2026“ (konsensus: Urmas Kruuse, Maido Ruusmann, Andrus Seeme).

(allkirjastatud digitaalselt)
Urmas Kruuse
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Jaanika Lokk
protokollija